

PRESTIGIUL CENTENAR AL BULETINULUI COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE

Ioan Opriș

Niciun alt loc din sfera diversă a culturii majore nu are consistența și nici durata monumentelor istorice. Materialitatea lor se întinde pe perioade lungi și, revelată de arheologie, de istorie și de artă, probează cel mai bine activitățile umane în toată complexitatea acestora. Caracterul de mărturie, de probe concrete, indubitabile, conferă monumentelor și inventarului lor credibilitate, și le asigură o aură simbolică la care generație după generație își manifestă sentimentele. Din masa lor rezultă, frecvent, mulțimea artefactelor, obiectelor, componentelor ce se constituie apoi în colecții muzeale.

Niciunde în câmpul manifestărilor cultural-artistice nu se manifestă mai vizibil creativitatea - inițială, sau de parcurs, mai ales când e vorba de investigațiile fizico-chimice și biologice frecvente în lucrările de restaurare – și logica impusă de reguli, norme, cerințe tehnice. Exuberanța creativă este echilibrată în acest domeniu de o luciditate continuă ce are în vedere cunoașterea legilor constructive, adaptarea lor la materialitate și la tehnică.

Tocmai din perspectiva acestor vizibile raporturi, inovația și aplicația prin proiectul de restaurare a făcut din conservarea și protecția monumentelor istorice un sector cu protagoniști de excepție: arhitecți, ingineri, topografi, istorici, istorici de artă, biologi, filologi, arheologi etc.

Nicicând în planul european al acțiunilor umaniste ca la încheierea veacului al XIX-lea nu s-au avansat, consistent și mai convingător opiniile savante care servesc monumentele istorice. Atunci, la amurgul romantismului, numeroși gânditori, artiști și tehnicieni au fundamentat, în fine, concepte și atitudini ce numesc filozofia monumentelor, din care decurg cadrele juridice și practicile specializate. Istoria, arheologia, arhitectura, artele, își conjugaseră efortul - prin iluștrii protagoniști – pentru a denumi strategiile și practicile privind protecția patrimoniului cultural. Consolidarea acestora va fi apoi un proces urmărit de generațiile veacului al XX-lea, dar pe fundațiile așezate de prevăzătorii și vizionarii învățați ai celui anterior: Boitto Camillo, Violet le Duc, John Ruskin, Prosper Merimée, Andrei Uvarov, A. Riegl ș.a.

Traiectul european al conștientizării sensului istoric profund al conservării monumentelor îl putem urmări și în cazul României moderne. De la romantismul generației pașoptiste la tezele istorice bine conturate de Mihail Kogălniceanu, B. P. Hașdeu, Al. Odobescu, precis aplicate monumentelor de continuatorii lor (Dim. Onciul, Gr. Tocilescu, Ioan Bogdan, Nicolae Iorga), firul este clar și strâns legat.

În România modernă, burgheză, în urma măsurilor luate de Alexandru Ioan Cuza, în 1859, privind înregistrarea bunurilor culturale mobile și imobile – finalizate prin secularizarea mănăstirilor închinat și desăvârșite în 1864 prin decretele care fondau muzeele naționale. Problematika patrimoniului a luat o turnură ascendentă. Codicele civil (1865), anunțând la articolul 1002 obligațiile și responsabilitatea proprietarilor de edificii, a lărgit problematica, iar suita de măsuri pragmatice datorate lui Carol I a grăbit procesul unei necesare clarificări domeniiale. Astfel, Decretul regal nr. 754 din 6 aprilie 1874 – o emanație a conceptelor lui Titu Maiorescu privind modernizarea – a instituit prima Comisiune pentru Monumentele Publice. Reînnoită prin Decretul regal nr. 1307 din 14 aprilie 1890, acest organism – în compunerea căruia intrau: M. Kogălniceanu, Dimitrie Sturdza, Titu Maiorescu, V.A. Urechia, Grigore Tocilescu, G. Lahovari, Mihail Sutz, mitropolitul Primat și Ion Bianu (secretar) – a asigurat reușita unui proces îndelung și dificil. Această Comisiune a promovat *Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice* (aprobată prin Decretul regal nr. 3658 din 17 noiembrie 1892) și *Legea pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice*, lansate odată cu regulamentele de aplicare a lor.¹

Ambele legi dovedesc un spirit modern, atent la prefacerile din România, se arată deopotrivă prospective și articulate, unind diferitele categorii patrimoniale. Prevederile precise pentru evidență, cercetare și protecție sunt marea lor noutate. Prin apariția lor, construcției politice i s-a adăugat – ca semn de suveranitate și independență

¹ Momentul este surprins de arhitectul George Stelian cu a sa lucrare *Conservarea monumentelor istorice din România și din străinătate*, București, 1892.

– instrumentele esențiale pentru politica culturală națională. Statul român modern a luat astfel măsurile necesare pentru a da o notă științifică și impuls economico-tehnic efortului de identificare, afirmare a specificului istoric românesc².

Clarificările produse după 1900 au adus pe lângă necesare adecvări și îmbunătățiri o nouă denumire – Comisiunea Monumentelor Istorice. La 19 octombrie 1907, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Spiru C. Haret a adăugat acestora și decizia de a se publica, începând cu 1 ianuarie 1908, „*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*”³. Periodic prevăzut să apară de 4 ori pe an (ianuarie, aprilie, iulie și octombrie), revista trebuia să cuprindă „o parte științifică, în care se va publica tot felul de monografii, studii, lucrări, comunicări și materialuri de natură istorică, arhitectonică și artistică, privitoare direct și numai la monumentele noastre istorice”; i se vor adăuga acesteia „o parte oficială, în care se vor publica rapoartele anuale ale Comisiunii, procesele verbale ale ședințelor ei, referatele arhitecților însărcinați cu conducerea și executarea lucrărilor de conservare și restaurare, precum și eventuale circuli, informațiuni și deciziuni ale Ministerului și Comisiunii, privitoare la monumentele noastre istorice”⁴.

Deciziunea în cauză s-a referit direct și la conținut, detaliind enunțul de mai sus: „monografiile istorice, arhitectonice și artistice” asupra monumentelor trebuiau ilustrate și documentate cu reproduceri, desene, aquarele, relevee; studiile și lucrările se cereau a fi unitare, ilustrate și documentate ca acelea – iată modelul –” asupra inscripțiilor murale și tombale din epoca lui Ștefan cel Mare, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu etc; asupra artei decorative în sculptură și pictură, întrebuințate în bisericile și mănăstirile noastre, în anumite epoci, asupra portretelor murale de ctitori: Domni, Doamne, Arhierei, Boieri, Jupănești, etc., asupra picturii bisericești, asupra costumelor etc.”⁵.

Remarcăm în cerințele expuse un adevărat program – nu doar unul editorial – al unui organism științific animat de autorități academice. Ministrul a preluat în corpul actului administrativ, ideile și

tezele pe care membrii notorii ai Comisiunii, Dimitrie Onciul, Gr. Cerchez și, mai ales, Nicolae Iorga, le profesau la catedră și în foruri publice, transmițându-le emulilor, elitei, specialiștilor.

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice trebuia să fie o tribună publică, deschisă acestora, dar mai ales intelectualității din cuprinsul țării, care să regăsească prin comunicări, însemnări, note de interes deosebit (atât bibliografice, cât și de semnalare sau cu caracter critic) elemente proprii preocupărilor de conservare, protecție și valorizare a patrimoniului cultural – artistic.

Din rândul și prin această intelectualitate – a învățătorilor, preoților, profesorilor, notarilor și altor funcționari publici –, și-a recrutat, de altfel, Comisiunea factorii de sprijin, pe ei i-a stimulat să-și realizeze proiectele. Lor le-a adresat mesaje care au susținut entuziasmele culturale, și a solidarizat în jurul ideii de înaltă valoare a patrimoniului istoric. Ministrul Spiru C. Haret – legat direct în tinerețea sa de preocupări privind monumentele și muzeele – a preluat din practica inițiatorilor cerând revistei să publice suplimente artistice în culori, cu reproduceri de monumente, scene de pictură murală, ornamente și care să cuprindă inclusiv „monumente din afară de Regat întrucât acestea vor fi de origină românească, înălțate de voievozii noștri”⁶.

Acestor deziderate clar exprimate, ministrul a adăugat rostul și răspunderea ce reveneau secretarului Comisiunii Monumentelor Istorice, care era îndatorat „să pregătească și să procure materialul necesar, să-l aducă la cunoștința consiliului de redacție și să supravegheze tipărirea lui”; tot el trebuia să pregătească unele studii și să asigure colaboratori „dintre bărbații și scriitorii de specialitate”⁷.

Omul potrivit să transforme un proiect în realitate era la data deciziei ministeriale deja identificat în persoana lui Alexandru Lapedatu. Acesta, afirmat prin studii și lucrări de restituire istorică, cu o bună practică în descifrarea și publicarea documentelor, era elevul lui Dimitrie Onciul, N. Iorga și Ioan Bogdan, și s-a dovedit a fi alegerea providențială pentru funcția de secretar al Comisiunii și de editor al Buletinului ei. Alexandru Lapedatu fusese numit la 1 aprilie 1906 în respectivul post, Decretul regal consemnând lapidar decizia și punând un început unei cariere culturale de excepție⁸.

² Surprinderea procesului, cauzalității și măsurii, și la Ioan Oprea, *Monumentele istorice din România (1850-1950)*, Editura Vremea, București, 2001.

³ Cf. Deciziunea nr. 34329/19 octombrie 1907, în *Deciziune în privința publicării și administrării Revistei Comisiunii Monumentelor Istorice*, București, Tipografia Cărilor Bisericești, 1908, publicată sub egida Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice – Administrația Casei Bisericii.

⁴ *Ibidem*, art. 2, p. 4.

⁵ *Ibidem*, art. 4, p. 6.

⁶ *Ibidem*, art. 4, p. 7.

⁷ *Ibidem*, art. 3, p. 4-5.

⁸ Decretul regal face trimitere expresă la rolul său de secretar și editor al *Buletinului*, vezi Decretul regal nr. 1535/1.IV.1906, comunicat prin Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Direcțiunea Învățământului Secundar și Superior nr. 22109/12.IV.1906, în Alexandru Lapedatu, *Amintiri*, Editura

Cât datorează Comisiunea și *Buletinul* lui Lapedatu, ce viziune și ce linie a imprimat și cum a asigurat substanță celei mai prestigioase publicații istorice din prima jumătate a veacului XX, ne stau astăzi în sprijin numeroase mărturii. Programul său a fost, de altfel, enunțat prin consistentul studiu: *O scurtă istorie asupra cestiunii conservării și restaurării monumentelor istorice din România* (1911).

În primul număr al *Buletinului*, scopul acestuia era fixat la a contribui „în măsură putincioasă, la progresul studiilor istorice, arhitectonice și artistice, cu specială privire la monumentele noastre istorice, și să reînvie, pentru cei viitori, o arhivă de icoane cât mai credincioase, sub toate raporturile, a stării în care se găsesc azi monumentele noastre străbune”⁹. Scopul era însoțit de o conștiință strategică, căci „Comisiunea Monumentelor Istorice a adoptat de câțiva ani ca principiu conducător în lucrările sale recomandarea de lucrări parțiale și raționale de conservare și întreținere, prin care se realizează un îndoit beneficiu: se păstrează mai întâi monumentele până la vremuri mai priincioase și oameni mai înțelegători și mai de interes pentru ele și se pot împărtăși apoi mai multe de asemenea lucrări”¹⁰. În însuși Raportul – Program – semnat de I. Kalinderu, Gr. Tocilescu, Gr. Cerchez, N. Gabrielescu și Al. Lapedatu – era evaluat lucid contextul economic și ideatic al epocii: „cântărind trebuințele cu relativitatea mijloacelor, a văzut (C.M.I.) că principiul conducător adoptat în lucrările sale, de a recomanda, în locul lucrărilor mari și costisitoare de restaurare, lucrări mai mici și parțiale de conservare și întreținere, este cel mai acorompat împrejurărilor și nevoilor. Aceasta însă, dacă e un mijloc, nu e și un scop, care trebuie să rămână: readucerea la deplină viață a vechilor noastre monumente, văzând chiar piedicile ce astăzi stau în calea unor asemenea lucruri, lipsa nu numai a mijloacelor ci și a oamenilor meșteri și bine pregătiți pentru a restaura și conserva”¹¹.

Așadar, Programul Comisiunii – consolidat și diseminat prin paginile *Buletinului* – au urmărit, în primul rând, nu „deșteptarea interesului public prin lucrări de trufie, ci prin lucrări cari să cuprindă, ca material documentar, tot ce e necesar și totodată cu puțință de adunat și publicat”¹². Luci-

ditatea demersului editorial a fost asigurată de metodologia adoptată, urmărindu-se publicarea „în mod cronologic și sistematic a tuturor studiilor privitoare la antichitățile omenești ce ne-au lăsat pământenii și străinii călători prin Țările noastre, până acum foarte împrăștiate, deci greu de urmărit și cules de cei mai puțin familiarizați cu izvoarele trecutului nostru”¹³.

Harnicul și talentatul secretar a introdus în programul periodicului – complet scos din zona influențelor politice – prin susținerea *Cronicii* și a *Inventarului* un model de informare curentă în spirit modern, istoric, insistând asupra nevoii acute de păstrare și transmitere a zestrei monumentale. Sistematic și consistent documentată, acțiunea conștiință și clar asumată de ocrotire a monumentelor istorice a devenit parte a politicii statale. Or, ulterior, în magistratul său cultural – ca ministru al Cultelor și Artelor în repetate rânduri (1922-1926; 1927-1928; 1933-1937), vice și președinte al Senatului, președinte al Academiei Române – Lapedatu a dat substanță unei asemenea politici domeniiale. Prin strădania sa, treptat, *Buletinul* și-a lărgit tematica și numărul contributorilor, „cu ajutorul cărora am îmbrățișat întregul teren al antichităților pămâtenene, începând de la cercetările preistorice, trecând prin rămășițele culturii greco-romane și ajungând la monumentele romane, cari cu deosebire au fost cercetate și studiate atât cele sacre – biserici și mănăstiri, cât și cele profane – palate, cetăți, etc.”¹⁴.

Coleg și prieten al lui Vasile Pârvan, editorul *Buletinului* a încurajat intensificarea săpăturilor arheologice sistematice, cercetări aplicate direct la vestigiile urbane greco-romane și la centrele rezidențiale civile și ecleziale, la marile fortificații medievale din cuprinsul întregului spațiu locuit de români¹⁵.

Buletinul a reflectat pe parcursul deceniilor demersul de limpezire și sistematizare a concepțelor privitoare la conservare, restaurare, protecție și valorizare a avuției culturale. În paginile sale s-a răsfrânt bătălia între cupiditatea capitalului agresiv și apărătorii monumentelor istorice, aici a fost lăudat gestul altruist de a veni în sprijinul acestora. Lectura *Buletinului* dă sens evidenței unei societăți active, cu vădite rezultate în drumul său spre modernitate, care, ca într-o radiografie, se întoarce spre adevăratele ei valori cu multă grijă și orgoliu.

Albastră, Cluj-Napoca, 1998, cu prefață, ediție îngrijită, note și comentarii de Ioan Opreș.

⁹ Cf. B.C.M.I., nr. 1, an I, 1908, ianuarie - martie, p. 6.

¹⁰ *Ibidem*, p. 7.

¹¹ *Ibidem*, p. 46. Mai multe explicații și contextul epocii, la Ioan Opreș, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

¹² *Ibidem*, p. 8.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Cf. A[lexandru] L[apedatu] redacțional, B.C.M.I., III, 1, 1910, p. 199. Alte detalii la Ioan Opreș, *Alexandru Lapedatu și contemporanii săi*, Editura Albastră, Cluj-Napoca, 1997.

¹⁵ Vezi la Ioan Opreș, *Alexandru Lapedatu în cultura românească*, Editura Științifică, București, 1996, supra, p. 30-35.

O societate animată de spiritele treze ale celor care – e drept, nu mulți, dar deosebit de atașați unor idealuri naționale – au așezat monumentele în rândul celui mai de seamă capital. În sensul acestor idealuri, *Buletinul* a unificat idei și curente, a oferit spațiul pentru prezentarea și comentarea lor, a fost un forum academic de dezbateri și, totodată, o înaltă tribună de educație publică.

Asemenea preocupări au avut consecințe fiind reținute în epocă, *Buletinul* și celelalte publicații editate de Comisiune dobândi elogiile unor comentatori avizați ca „o dovadă demnă de interesul ce România îl manifestă de mai mulți ani pentru monumentele sale vechi”¹⁶.

De la primele expoziții, modeste, dedicate monumentelor istorice – fie în împrejurări comemorative, (Ștefan cel Mare la 1904 sau 40 de ani de domnie a lui Carol I, la 1906) sau cele de Școală (expozițiile din 1904 și 1908 ale Școlii de Arhitectură), *Buletinul* a încurajat documentarea – prin proiecte de restaurare, relevee și planuri – de specialitate ca pe o fericită conjugare a studiilor de istorie, arhitectură, arheologie și inginerie. Acestea au avut darul să evidențieze rolul arhitecților și istoricilor în acțiunea directă de ocrotire a zestrei istorice construite. Pe o atare direcție, muzeificarea componentelor arhitectonice și muzeistice, a inscripțiilor și inventarului monumentelor s-a bucurat de sprijinul direct al *Buletinului*. Inaugurarea la 23 noiembrie 1909 a Muzeului de Artă Religioasă al Comisiunii, a condus în mod fericit la unificarea colecțiilor acesteia și ale Casei Bisericii, a deschis drum unor zeci de inițiative, stimulând recuperarea, colecționarea și activitățile muzeale. Prin Comisiune și periodicul ei, faptele, evenimentele și animatorii ocrotirii tezaurului cultural au devenit tot mai bine cunoscute, contându-se pe eforturile comune ale celor din muzee. Îndeosebi Vasile Pârvan a fost cel care – din poziția de director al Muzeului Național de Antichități și, totodată, membru al Comisiunii a influențat semnificativ colaborarea interdisciplinară. Lui i se datorează asocierea Muzeului Regional din Constanța – ca secție a Muzeului Național de Antichități din anul 1910 - la o politică fermă de protecție arheologică și istorică în Dobrogea, ca și la inițierea primelor muzee de sit din această bogată regiune (primul la Adamclisi, tot în 1910)¹⁷. Legat

strâns de *Buletinul*, de politica Comisiunii, Pârvan are cele mai notabile rezultate pe linia instaurării primelor rezervații și parcuri arheologice, exemplul castrului de la Drobeta constituind prima referință de gen în practicile de la noi¹⁸.

Datorăm demersului *Buletinului* impulsul puternic spre consolidarea personalității Comisiunii în sensul votului ei, nu unul consultativ, ci decisiv în materie de politică patrimonială. În urma unor evidente pledoarii, Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice din 1913 a insistat pe deșteptarea și răspândirea în public a simțului și priceperii revelării valorii istorice și artistice a monumentelor, păstrând intact rolul *Buletinul* de reflectare a activității oficiale și neoficiale privind lucrările, comunicările și materialele referitoare la acestea¹⁹. Corelarea Codului Penal (art. 522) – cu prevederi privind afectarea monumentelor istorice de cei ce considerau târnăcopul simbol al progresului – cu prevederile noii legi a consolidat sistemul. Din nou Pârvan a venit aici cu propuneri de sporire a autorității, evocând ca exemple numărul mare de monumente antice (și nu numai) folosite drept cariere. Asociat lui Nicolae Iorga și sprijinit de Comisiune, învățatul a avansat și propunerea susținerii de către membrii Comisiunii a unor conferințe publice, ca și a oferirii de clișee gratuite editorilor dispuși să popularizeze monumentele istorice prin cărți poștale²⁰.

Comunicarea publică – prin *Buletin* – este menținută și de Decretul-lege pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice din 1919²¹. Din deceniul al treilea, mai ales după alegerea sa ca președinte al Comisiunii (1923), Nicolae Iorga a dat un impuls hotărâtor lucrărilor de restaurare, acesta fiind vizibil în *Buletinul* ca și în anuarele regionale. Publicație de cel mai înalt prestigiu

¹⁸ Raportul său și Hotărârea Comisiunii la *Oficiale*, în B.C.M.I., V, 1912, p. 87-88.

¹⁹ Cf. art. 2.VI și 3. e din lege, anunțată și prezentată la *Oficiale* de B.C.M.I. V, 1913, p. 87. E de trebuință încă un studiu atent asupra legii, care modifică substanțial autoritatea Comisiunii, mărește autonomia ei și accentuează asupra unității de tratament a patrimoniului civil - religios, mobil - imobil, și asigură un rol superior arhitecților, arheologilor și muzeografilor, inclusiv prin sistemul membrilor onorifici corespondenți.

²⁰ Cf. „Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 1914, ședințele din 21 aprilie, 5 mai, 23 iunie și 10 noiembrie, cu intervențiile arheologului, p. 31, 33, 41, 54, 55.

²¹ În art. 2.e se precizează - între altele - ca scop al Comisiunii publicarea de studii și a unui *Buletin*, cf. Legea nr. 3229/28 iulie 1919, publicată în Monitorul Oficial nr. 82/29 iulie 1919, și reprodusă de Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor – Comisiunea Monumentelor Istorice, sub formă de broșură, Vălenii de Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1936, p. 6.

¹⁶ Aprecieri aparținându-i lui Charles Diehl și făcută cunoscută de Ioachim Crăciun, în *Alexandru I. Lapedatu. Note bio-bibliografice*, în *Fraților Alexandru și Ion Lapedatu la împlinirea vârstei de 60 de ani*, București, 1936, p. XXXVI.

¹⁷ Vezi detalii la Angela Pop, *Contribuția cadrelor didactice la viața culturală a Dobrogei în anii 1878-1916*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, nr. 2, 1983, p. 143-145.

științific, periodicul Comisiunii, este în toată perioada interbelică un adevărat barometru al confruntărilor directe dintre apărătorii și agresorii monumentelor istorice. În paginile sale pledoariile pentru conservare, restaurare și protecție nu sunt întrecute de nimic, ele fiind presărate în toate celelalte abordări de natură strict istorică sau arhitecturală. Oferind spațiul cel mai potrivit prezentărilor de studii și analize punctuale, *Buletin* a fost și o potrivită cale pentru a reflecta inovațiile tehnice, demersul interdisciplinar și opiniile savante care au structurat treptat disciplinele conservării și restaurării în România. Atelierul de restaurare al Comisiunii a fundamentat, din anul 1921 începând, practici și aplicații determinate de nevoia de valorificare culturală. Prin spațiile sale au trecut, fiind readuse la viață, capodopere ale artei vechi românești prezentate cu mare succes la expozițiile internaționale de înalt prestigiu de la Paris, Geneva, Berlin, Milano, Barcelona, New York. Ecourile și comentariile asupra acestora și-au găsit loc în *Buletin*, iar efectele s-au dovedit benefice încurajând cercetările, lucrările de investigații și cele de mai bună evaluare muzeografică. Această susținere inteligentă a patrimoniului cultural a stimulat nu doar interesul specialiștilor – lărgind vizibil cercul acestora prin cuprinderea unor chimiști, antropologi, biologi – dar și pe cel al autorităților. Nu e nici o îndoială că reglementările din anii '40 asupra patrimoniului cultural-artistic, dintr-o perioadă dificilă, atunci când l-au numit *Patrimoniul cultural al țării* reflectau ceea ce decenii la rând a pus în discuție Comisiunea Monumentelor Istorice prin publicațiile ei. S-a ajuns, astfel, după o perioadă a împrumutului neasimilat și de copiere a unor modele străine, la identificarea formelor tradiționale și adaptarea acestora la modernitate. Discursul specializat, de înaltă calitate, documentarea la zi și dialogul profesional înlesnit de Comisiune au fost așezate în cadrele unei largi mișcări de regenerare națională, nu de puține ori soluțiile și practicile fiind la nivelul celor occidentale. O școală românească de istorie aplicată la monumente și situri arheologice, îndeosebi privind restaurarea lor, ca și la protecția și muzeificarea acestora distingea deja România, dobândind recunoaștere internațională.

Investiția în tineri arheologi, istorici, arhitecți, istorici de artă și artiști, specializați prin școlile românești de la Paris și Roma, ca și demersul constant al universităților din țară de a lega pregătirea studenților de mărturiile istorice dăduse bune rezultate.

Or, la toate acestea *Buletinul* Comisiunii își are rostul său și și-a câștigat mari merite, punând în discuție publică valorile, performanțele și utilitatea

lor; în cuprinsul paginilor sale patrimoniul istoric a fost tratat ca un bun public, diminuând agresivitățile și cultivându-i pe apărătorii săi. Orice evaluare corectă a contribuțiilor acestei eminente tribune scrise reține serviciul făcut societății²². În fața acesteia a pledat pentru a considera monumentele expresii ale avuției naționale, forme de acumulare și dezvoltare economică, dar și de stabilitate și conștiință civică, adevărate cauționări ale unui înalt nivel de viață și de dialog cultural.

De peste un veac, economia României a primit – ca pe un lucru de la sine înțeles – rodul inteligenței, efortului devotat, creativității și, adeseori, sacrificiului specialiștilor legați de patrimoniul cultural. Prin munca lor s-a sporit și se sporește mereu capitalul național, zestrea istorică construită, iar cultura crește și se îmbogățește în argumente. Prestigiul țării în afară datorează mult acestor pasionați, care măresc mereu colecțiile muzeale și asigură sau redau statului român siturile arheologice și monumentele istorice. Fără acest patrimoniu cultural, nu există și nu se poate face susținere națională. Fără acest admirabil corp profesional – a cărui muncă, energii și idealuri sunt cuprinse și în miile de pagini ale *Buletinului Monumentelor Istorice* – cultura în sine, istoria și artele oferă doar teze teoretice, lipsite de probele care se cer obligatoriu pentru a convinge. Acestea îndeosebi – conținând noi prezentări, note, evaluări și semnalări – au intrat și s-au consolidat în conștiința publică prin numeroase lucrări de specialitate, manuale, cursuri, conferințe, discursuri politice, materiale de propagandă culturală. Le regăsim reproduse de industriile culturale ca logouri sau brand-uri ce desemnează specificul național, local sau regional, ori sunt comercializate cu profit de cei interesați. Frecvent aceste însemne înlesnite de corpul profesional ce lucrează la monumentele istorice ne individualizează în muzeele, colecțiile, arhivele și bibliotecile din străinătate.

La un asemenea moment de evocare a unui veac de la apariția *Buletinului Comisiei Monumentelor Istorice* a aduce o pioasă recunoștință celor care s-au înnobilit cu idei, gânduri și lucrări, ca și continuatorilor acestora este, deopotrivă, onorant și semnificativ.

²² Vezi la Radu Șt. Greceanu, *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice (1908-1916) și Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice (1914, 1915, 1942-1943)*, *Indici bibliografici*, în BML, s.n., I, 3-4, 1990.

ACADEMIA ROMÂNĂ

București
12.12.1912.

Prezintă Văleștii,
Văleștii Succesului
Roms toter pe hărtia și în formatul
Buletinului, care se potrivește
perfect. — O colană!!
Prezintă numai buni tot
măști, de la suptă vătășilor
putem să le ținem. —
Văleștii să vă văd
de fide hărtii disponibile. —
Salutare
Cianu

il. 1 – Scrisoare Ion Bianu (1912)

MINISTERUL CULTURILOR
și
INSTRUCȚIUNII PUBLICE

DIRECȚIUNEA
INVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR ȘI SUPERIOR

Secția B. — Nr. 22169

12 APR. 1906

NB. — La răspuns se va arăta marea și mărimea.

Domnule

Am onoarea să vă fac cunoscut că în urma
recomandărilor subordonatului Meșterla
și P. Regle prin Decretul Nr. 535
a fost să apte pe zina de 1/10 aprilie 1906.
numirea Dvo. în postul de secretar al comisi-
unii și al Buletinului monumentelor
istorice în administrația Casei
Artelor.

Ministru, A. Vladescu

Director
»Cianu»

Domnului Al. Lapedatu

Loco.

il. 2 – Numirea ca secretar al Comisiunii
Monumentelor Istorice (1906)

il. 3 – Alexandru Lapedatu, Nicolae Iorga și Ioan Scurtu la București